

denűnen a kétségbevonás hangjait halljuk; az elvilágiasodó társadalom hitünket esztelenségnek tartja. A szkepszisbe vagy az agnoszticizmusba való menekülés nem adhat megoldást, hiszen ez az „állásfoglalás” megalapozatlan és kilátástalan. A válság arra szólít bennünket, hogy vizsgáljuk meg: miért és kinek hiszünk (4), és hogy öntudatosan kötelezzük el magunkat Krisztus mellett. E nélkül az elkötelezettség nélkül nincs világosság és béke.

Hittünk a Szeretetnek! Ez a meggyőződés sürget bennünket, hogy a Krisztusban kinyilatkoztatott Szeretet tanúi legyünk tevékeny, áldozatos szeretetűnkkel. Az igazi szeretet túlmegy a szeretet illúzióin. Egyik ilyen illúzió: ha csak „prédikáljuk” a szeretetet, ha csak hirdetjük: „az élet értelme a szeretet”, de mi magunk nem kötelezzük el magunkat.

„Az ő parancsa ez: Higgyünk Fiában, Jézus Krisztusban, és szeressük egymást. Így parancsolta nekünk. Aki megtartja parancsait, Istenben él és Isten őbenne. Azt, hogy ő bennünk él, a nekünk adott Lélekből tudjuk” (1 Ján. 3, 23-24).

JEGYZETEK

- 1) **J. Guillet**, „Genése de la foi chez les Apôtres”, *Christus* n° 46 (Avril 1965), 194.
- 2) A következőkhöz lásd: **M. Bellet**, „La dimension de l'universel”, *Christus* n° 57 (Janvier 1968), 73-91.
- 3) **Vö. K. Rahner**, *Knechte Christi*, Herder, 1967; az első tanulmány: „Der Glaube des Priesters heute”. Megjelent a *Geist und Leben* 1967-es évfolyamának utolsó számában is.
- 4) Legyen szabad itt utalnom két kis könyvemre: *Az ember és világa* (Róma 1968) és *Isten barátai*, Hitünk korszerű bemutatása (Róma 1969), több olyan kérdésre igyekszik választ adni, amelyet a mai hitetlenség vet fel.

Horváth Tibor

SZENTSÉGEK ÉS HIT

A szentségek és a hit egymáshoz való viszonyát lehetetlen egy rövid írásban kimerítően tárgyalni. A források beható tanulmányozásának mellőzésével csupán a jelen teológiai megfontolás eredményeinek vázlatos közlésére szorítkozhatunk. A szentségek és a hit értelmének leírása után a két titok szintézisét vázoljuk fel.

A SZENTSÉGEK

A szentségek értelmét többféleképpen lehet leírni. A jelenlegi szentségtan három szempontot tanulmányoz különösen: a szentségek vi-

szonyát az emberhez, az Egyházhoz és a feltámadt Krisztushoz. E háromhoz még egy negyediket kell hozzáadnunk: a szentségek viszonyát a Szentháromsághoz.

1) Az első szempontnak megfelelően a szentségek az isteni kegyelemnek Krisztus által rendelt látható, hathatós jelei. Ez lényegében a szentségek hagyományos értelmezése. Ebben az értelemben a szentség Istentől adott természetfeletti segítség a keresztény élet különböző fordulópontjain az emberi elégtelenség és gyengeség pótlására. A szentségek tehát felelet az ember sokirányú szükségére. Az ilyen értelemben felfogott szentségtant antropológiai (embertani) szentségtannak lehet nevezni. Irányadó elve: a szentségek célja az ember (*sacramenta sunt propter homines*).

2) Ha most a szentségeket nem az egyes emberhez, hanem az Egyházhöz való viszonyukban akarjuk meghatározni, akkor úgy kell őket tekintenünk, mint az Egyház élet-elemeit: ezekben az Egyház lényege nemcsak kifejezésre jut, hanem meg is valósul. Ilyen értelemben a szentségek nemcsak orvosság a beteg ember számára, hanem az Egyház élet-képessége, mely által az Egyház saját egyediségét fejezi ki. Mint ahogy az ember értelmi, akarati, képzeleti, teremtői képességének fejlesztésével halad előre és éli le életét, úgy az Egyház is szentségein keresztül lesz életképes és tölti be élethivatását. Az ilyen értelemben felfogott szentségtan mérvadó eszméje: a szentségek célja az Egyház (*sacramenta sunt propter Ecclesiam*). Így kell értelmezni a II. Vatikáni Zsinat egyháztanának azt a sarkalatos tételét, hogy az Egyház az Alap-Szentség (Ursakrament).

A teológiai gondolkodásnak ezen a pontján lesz vita tárgya az Egyház és világ egymáshoz való viszonyának problémája, az Egyház látható határain kívül kiosztott kegyelem esetleges szentségi jellegének kérdése, és a következő látszólagos ellentétnek a megoldása is: az Egyház egyrészt az üdvösségnek egyetemes, általános, és végérvényes szentsége, másrészt viszont a kétezeréves apostoli működés nagyon is helyhez és időhöz van kötve. Az a kérdés, hogy vannak-e szentségek, legalább bizonyos értelemben, az Egyház látható keretein kívül, vagy ha úgy tetszik, a jelen Egyház kifejezett öntudatának mezején kívül, kapcsolatos egy másik kérdéssel: miképpen lehet üdvözítő hit az egyházon kívül, és ha igen, teljesen független-e ez a hit az Egyház szentségi életétől? Mindezek a kérdések a mai szentségtan és egyháztan égető kérdései, ám mi nem időzhetünk itt többet témánk természete és a cikk keretei miatt.

3) A szentségeket nézhetjük továbbá a feltámadt Krisztushoz való viszonyukban is. A teológiai gondolkodás e szintjén a szentségek valamiképpen a feltámadt Krisztusnak látható kézjelei (gesztusai). A menny-

bemenetel titka ugyanis nem azt jelenti, hogy Krisztus elhagyta a földet. Értelme csupán az, hogy közvetlen földi jelenlétét új szentségi jelenléttel váltotta fel. E szentségi jelenlét következtében a feltámadt Krisztus jelen lehet az elkövetkezendő történelem legkülönbözőbb tér- és idő-pontjaiban. Jézus ezen emberek közötti megváltó és boldogító jelenlétének látható jelei a szentségek. Röviden tehát: a szentségeken keresztül találkozunk a feltámadt Krisztussal.

A szentségek krisztológiai (Krisztus-tani) megfogalmazása a történelmi Jézus és a megdicsőült Krisztus azonosságán alapszik. A megdicsőült Krisztussal való találkozás egyértelmű a kétezer évvel ezelőtt e földön élő Jézussal való találkozással. Krisztus feltámadása tette ugyanis lehetővé, hogy ez a találkozás a történelem egy véges, meghatározott, mulandó pontján nem lesz csupán visszaemlékezés. A feltámadás titka abban áll, hogy egyszer s mindenkorra nyilvánvaló lesz a hívő előtt: Jézus egykori földi „ideje“ megváltó érvényű a történelem minden korára. Jézus „ideje“ mint egyedülállóan megváltó idő emelkedik ki. Más szóval: a meghalt és feltámadt Jézus látszólag régen elmúlt idejével eléri a jelent és a jelent meghaladva váltja meg a jövőt. Ilyen megfontolás alapján a szentségek Jézus egyszer s mindenkorra megváltó „múlt“ idejének megjelenítése, valamint Krisztus minden időt felülmúló örök jelenlétének látható megnyilatkozása.

4) A szentségek antropológiai, ekkleziológiai és krisztológiai értelmezéséhez hozzá kell még adni egy negyedik értelmezést, ti. a szentháromságtani értelmezést. A teológiai gondolkodás e síkján a szentségek a Szentháromság titkos életének kinyilatkoztató szimbolumaként jelennek meg. A szentségek Isten belső életének kifejezői abban az értelemben, hogy ha valaki tudni akarná, ki és milyen az Isten, csupán a szentségekre kell tekintenie: ezek az Isten önmagát kinyilatkoztató jelei, szavai. A szentség tehát ebben az értelemben azonos Isten Szavával (*Sacramentum Dei est Verbum Dei*). A szentségek kiszolgáltatása Isten megjelenése (epifánia) és életének önkinyilatkoztató közlése. A keresztség, a bérálás, az Eucharisztia stb., mind a Szentháromság mibenlétét nyilvánítja ki. Ennek a tételnek bővebb tanulmányozása a részletes szentségtan sajátos feladata.

A szentháromságtani értelmezéssel bezárul a szentségek különböző szempontjainak leírása. Amint a hívő ember kegyelmi élete nem más, mint az Egyház megvalósulása az egyénekben, úgy az Egyház Krisztus szentségének, Krisztus pedig a Szentháromság Isten szentségének tekinthető.

A HIT

A szentségeknek e bevezető értelmezése után most megpróbáljuk olymódon leírni a hitet, ami legjobban megközelíti a keresztyén hit megkülönböztető, egyedi voltát.

Röviden talán úgy fejezhetnénk ki: a hit nem más, mint az önmagát kinyilatkoztató Istennek felismerése és elismerése. A hit végső elemzésben nem annyira a kinyilatkoztatás *tartalmára*, hanem a teremtett elemekben és emberi szavakban önmagát kinyilatkoztató Isten felismerésére irányul. A mondottak legegyszerűbb érzékeltetése a Hiszekegy igazi lényegének bemutatásával lehetséges. Amikor a hívő ember nemcsak tudományos értelmezéssel, hanem igazán hívő lélekkel a Hiszekegyet mondja, közvetlen párbeszédet folytat a kinyilatkoztató Istennel. A „Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában . . .” mondat teljes értelme ez: „Hiszek Neked, a Jézus Krisztusban magát nekem kinyilatkoztató Szentháromság Istennek: hiszem, hogy Te mindenható Isten vagy . . .”

A hit tehát elsősorban a Krisztusban kinyilatkozó Isten jelen felismerése és másodsorban a kinyilatkoztatásban felismert Isten szavának, mint Isten szavának elfogadása. Más szóval: a hit Isten és ember között folytatott értelmes társalgás, párbeszéd, Én-Te dialógus. A hitigazságok egyházi értelmezése lényegében az isteni társalgás nyelve. Amint tévedés lenne a hitigazság eszmei tartalmát mint jelentéktelen emberi fogalmazást figyelmen kívül hagyni, épp olyan tévedés lenne a jelenlévő kinyilatkoztató Isten személyes hívását feledve csupán szavainak értelmére vigyázni.

Ezen megfontolás után lássuk most, mi az eddig elmondottak jelentősége a szentségek és a hit egymáshoz való viszonyára.

A SZENTSÉGEK ÉS A HIT

1) A teológiai gondolkodás antropológiai vonalán a szentségek és a hit viszonyát a középkori teológiából jól ismert *ex opere operato* elv fejezi ki.

A történelmi háttértől elválasztott szó szerinti értelmezés azonban könnyen helytelen felfogásra vezethet. Ha ugyanis a szentségek üdvözítő ereje nem a szentséget kiszolgáltató, sem a szentséget felvevő személyes cselekedeteitől (*ex opere operantis*), hanem csupán a tett előírás szerinti végrehajtásától (*ex opere operato*) függ, a szentségek hatása látszólag alig különbözik a régi vallások mágikus szertartásaitól.

Ezzel szemben a helyes értelemben vett *ex opere operato* éppen azt fejezi ki, hogy a szentségek üdvözítő erejét nem emberi, hanem isteni cselekedetnek kell tulajdonítanunk. Végeredményben a szentségekben nem ember, hanem Isten adja meg, vagy állítja vissza a megszentelő kegyelmet, hisz ez a maga mivoltában meghaladja minden teremtett lény erejét. Az *ex opere operato* tehát azt jelenti, hogy nem az ember, hanem Isten szolgáltatja ki a szentségeket. Az ember ebben az isteni cselekményben csupán közreműködő eszköz, az isteni cselekmény látható szimboluma. A félreértések elkerülése végett az *ex opere operato* elvet *ex opere operato Dei* elvvé kellene kiegészíteni, jöllehet a félre-

értést még így sem lehetne teljesen elkerülni. Mint látni fogjuk, az *ex opere operato Dei* végső elemzésben ugyanis az *ex opere operato verbo Dei*-re vezethető vissza (vagyis hogy Isten az ő szava, ígéje — Krisztus — által cselekszik). Annyit azonban már most is meg lehet jegyezni, hogy amikor a pap kiszolgáltatja a szentségeket, nem a hívőnek szolgál elsősorban, hanem Istennek, aki a szentségeket a hívőnek felajánlja.

Az *ex opere operato* teológiai elv azonban nemcsak Istennek a szentségekben megnyilvánuló teremtő-üdvözítő cselekvését, hanem ugyanazon isteni cselekvés tévedésmentes, hitbiztonságot élvező valóságosságát is jelenti. Az *ex opere operato* elv alapján a szentségek kiszolgáltatásának pillanatában az ember és Isten találkozása a hitbiztonság erejét éri el, vagyis valahányszor az Egyház Isten óhajára e jelekhez fordul, Isten visszavonhatatlan ígérete alapján minden biztonnal meg fogja találni Őt.

A szentségi jel eredményessége tehát Isten örökérvényű ígéletén múlik. Üdvözítő hatása nem a szertartás önjerejében, hanem Isten szavában rejlik, aki Krisztusban ígéretet tett, hogy valahányszor az Egyház a szentségi jelben Hozzá fordul, Ő mindig elérhető lesz. A szentségi jel tehát „találka“ (*rendez-vous*), melyet Isten adott az embernek; olyan találka, ahol az Isten állandóan várja az embert. Az emberen múlik csupán, hogy a megadott találkára elmenjen.

Mivel a szentségek ereje Isten örök ígéletén múlik, természetes, hogy egyedül Isten képes szentségeket alapítani. Egyedül Ő képes egy ígéretet minden adott körülményben, minden időben hűen megtartani. Léván a történelem végtelen Ura, ígéletét még akkor is valóra tudja váltani, ha az ember csak fél-hittel, álmosan, homályos öntudattal közeledik az Isten által megadott találkozóra. Isten ugyanis jelen van a szentségekben, nem azért, mert Őt az ember a szentségek által hatásosan kéri, hanem mert Ő szabadon egyszer s mindenkorra megígérte, hogy Krisztusban kimondott szavát soha meg nem változtatja. Krisztus ugyanis Istennek végső, soha többé vissza nem vont Szava az emberiség számára.

Számos tévhit ellentétben a szentségekben való hit nem más, mint tanúságtétel a világban, hogy Isten adott szavát hűségesen megtartja. Az *ex opere operato* tételben kifejezett hit nem más, mint felismerése annak a Krisztus által hirdetett igazságnak, hogy nem az ember, hanem egyedül Isten váltja meg az embert s vele a világot, és pedig nem az emberi érdemnek, hanem egyedül Isten irgalmat és kegyelmet hirdető szavának megfelelően.

A szentségtan *ex opere operato* tétele végeredményben tehát a „*Solus Deus*“ (egyedül Isten a megváltó!) hittételnek nem annyira teológiai, mint inkább liturgikus kifejezése. Ha már most valaki a liturgikus szövegeket minden megkülönböztetés nélkül teológiai, dogmatikai szem-

pontból vizsgálja, könnyen arra a véleményre juthat, hogy tagadnia kell a szentségek létezését, mivel máskülönben úgy látszik, hogy az isteni kegyelemnek az emberi érdemektől való függetlenségét nem tudja biztosítani. Végeredményben ezen a tévedésen alapult Luthernek és a protestáns teológiának a katolikus szentségtannal szemben kifejtett ellenzéki magatartása.

Amikor tehát az Egyház a szentségekhez való járuláskor elvárja a hívőktől a hit, remény és szeretet erényeinek felindítását, végeredményben nem kér mást, mint azt, hogy az ember tudatosan belássa a felveendő szentség értelmét: „Nem én, hanem egyedül Isten az én megváltóm, aki a szentség felvételének pillanatában valóra váltja bennem megváltói ígérését“. Isten ugyanis csak akkor váltja valóra ígérését, ha az ember az ő felhívására szabadon óhajtja és fogadja el az isteni megváltást. A szentségekhez való járulás az emberi szabadság kinyilvánítása, mellyel a hívő szabadon elfogadja Istennek az ember számára tett ígérését. Mivel a szentség nemcsak az Isten, hanem az ember szabadságának is kifejezője, senkinek sem lehet a szentségeket kiszolgáltatni akarata ellenére. Az Isten örök érvényű szava mellett (*ex opere operato*) az ember szabad beleegyezésére (*ex opere operantis*) is szükség van. Mégis a szentségekben elért eredmény nem az ember, hanem Isten szavának erejével arányos.

A szentségekben, mintegy előre megadott találkozási helyeken, Isten vár szüntelenül az emberre. Ha jön az ember, ha nem, Ő állandóan vár. Ez az ára az egyszer s mindenkorra Krisztusban tett ígéretének. Ám a várás mégsem teher számára, hiszen ez a várakozás nem télen semmittevés, hanem az ember állandó hívása, mely a szentségek felvételét mindig szükségszerűen megelőzi. A szentségek tulajdonképpen a megelőző isteni hívásnak megtestesülései, hittételszerű megpecsételései, és egyben tévedhetetlen kinyilatkoztatásai is. A szentségek felvételével újra nyilvánvaló lesz, hogy Isten szava nem tér vissza eredménytelenül az örök Igét végnélkül kimondóhoz.

A szentségek és hit egymáshoz való viszonyának ez lényegében az antropológiai magyarázata.

2) Ekkleziológiai szempontból a szentségek és a hit közötti viszony nem annyira az isteni megváltás személyes megvalósulására, hanem az Egyház életének megélésére és szavának mélyebb megértésére irányul. A szentségek révén az Egyház valamiképpen belép a szentséget felvevőbe, hogy benne életét és működését teljesebb formában fejtsse ki. Mivel a szentségek felvétele révén az Egyház egyesül a hívővel, az mintegy az Egyház szemével tudja szemlélni az Egyházat s fel tudja ismerni benne Istennek Krisztusban az emberiség számára adott szavát, külső megjelenési formáját. A hívő számára az Egyház valamiképpen az isteni kinyilatkoztatás mondanivalója, tartalma lesz. Benne az Isten és

ember találkozása értelmet kap, oly mértékben, hogy nélküle az Istennel való találkozás alig haladná meg Isten jelenlétének néma öntudatát, s így az Isten és ember közötti értelmes „társalgás“ alig jöhetne szóba.

A mondottak alapján a szentségek kiszolgáltatása egyértelmű lesz a hit növelésével és a hitgizságok mélyebb megértésével. Így érthető, hogy miért is volt az ősegyházban az igehirdetés és a szentségek kiszolgáltatása szorosan egybekapcsolva. Az igehirdetés elválasztása a szentségek kiszolgáltatásától a későbbi századokban a szentségek és a hit kapcsolatának helytelen felfogására vezethető vissza.

3) Krisztológiai szempontból a szentségek és a hit viszonya a feltámadt Krisztus eszkatológiai (végső) győzelmének új felismerését jelenti. A feltámadás felé tartó Egyházban élő hívő a szentségek vételének pillanatában találkozik a feltámadt Krisztussal. Ez a feltámadt Krisztussal való találkozás a hívő saját feltámadásának elővételezését is jelenti. Az elővételezett feltámadás fényében a feltámadás jelei egyre jobban megvilágosodnak a szentséget felvevő előtt, aki így egyre később lesz az Egyház evilági, mulandó arcán keresztül a megdicsőült Egyház arcvonásait is megpillantani. Ugyanakkor a feltámadt Krisztussal való kapcsolat felvétele következtében egyre jobban képes lesz Krisztus rávonatkozó gondolatának, érzéseinek, és vele kapcsolatos terveinek felfogására is. Az Egyház általános hivatásán belül saját személyes hivatása is sokkal öntudatosabb lesz. Krisztusnak hozzáintézett szavát s a benne kifejezett isteni akaratot felismerve és követve, a szentséget felvevő hívő egyre jobban Krisztus „szent“ hívőjévé válik.

4) Végül a szentháromságos kinyilatkoztatás értelmében a szentségek és a hit kapcsolata abban tűnik ki, hogy az előbbi szempontokban felismert szavak, akár általános (egyházi), akár személyi (krisztusi) vonatkozásban, mind valóban a Szentháromság szavaiként tűnnek fel a szentséget felvevő hívő lelkében. Az Egyház körében Krisztussal folytatott társalgás igazán Istennel való társalgás lesz. Az Egyház szava, mint ahogy Krisztus szava is, nem embernek, hanem Istennek szava lesz.

Az egyházi rend szentsége lehet példa arra, miképpen lesz a szentség Isten szavának hitben való kinyilatkoztatása. A pappá-szentelés valóban Isten kinyilatkoztatása (epifánia), melyben Isten hitbiztonsággal az Egyház tudtára adja, hogy ezt az érvényesen felszentelt papot Ő maga, az Egyház élő Istene, papságra hívta. A szentség kiszolgáltatásának pillanatában Isten kinyilatkoztatja mind az Egyház, mind a felszentelendő személy számára, hogy Ő igazán hívja és papjául akarja ezt az embert. Mivel az egyházi rend a hivatás szentsége, a papszentelés végeredményben a megelőző isteni hívás megtestesülése, hittételszerű megpecsételése és tévedhetetlen kinyilatkoztatása.

Ha a szentségek és a hit egymáshoz való viszonyának ezt a négy szempontját egy mondatban akarnánk kifejezni, úgy lehetne talán megfogalmazni, hogy a szentségek megváltást jelentenek az Egyház életében, Krisztusban, az Isten szava által. Ennek következtében a szentség a hitnek, a hit pedig a szentségi életnek a növelését célozza. Amint egyik gyarapodása a másik fejlődését, úgy az egyik csökkenése a másik kisebbedését hordozza magával.

+

A szentségek és a hit egymás közötti viszonyát tanulmányoztuk az előbbieken. A leírt rendszerezés nem a legtökéletesebb, csupán egy a sok lehetőség közül. De reméljük, hogy lesz akiben érdeklődést és vágyat kelt majd a felvetett gondolatok sikeresebb továbbfejlesztésére.

Dr Gálos László

A MI HITUNK

A hit vallásos életünk alapvető ténye: üdvösségünk kezdete és alapja, megigazulásunk gyökere, nélküle lehetetlen tetszeni Istennek és az isten-gyermekség állapotára eljutni, — így a trienti zsinat (Denz. 801). Az Úr Krisztus súlyos vádja: „De vannak közületek, akik nem hisznek“ (Jn 6,65); de még a kishitűséget is fölpanaszolja, mint a félelem forrását a tengeren való átkelésnél (Mt 8,26), az isteni Gondviselésben nem hívóknél (Mt 6,30), a megszállott fiú meggyógyításának sikertelenségénél (Mt 17,19). Ő maga imádkozott szent Péter hitéért, hogy az meg ne fogyatkozzék és megerősítse testvéreit a hitben (Lk 22,32). Mennybemenetele előtt utolsó szava: „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni, aki nem hisz, — ha meg is van keresztelve, — elkárhozik“ (Mk 16,16). Tehát örök üdvösségünk hiten múlik és hitnek megfelelő magatartáson dől vagy áll.

Mi a hit?

1) Szent Pál szerint meggyőződés a nem szemléltetkről. (Zsid 11,1). Valóban a hit az érzékszervek közül nem a látáshoz, hanem a halláshoz kapcsolódik: „A hit hallásból van, a hallás pedig Isten Igéje által“ (Róm 10,17). „Istent soha senki sem látta, az egyszülött Fiú, aki az Atya keblén van, ő jelenté ki“ (Jn 1,18). Talán ezért volt az Úr utolsó csodája földi életében Malkus fülének meggyógyítása, mert a fül a hallás szerve (Lk 22,51). A jerikói vak meggyógyítása kapcsán áll eléink a hit egész természetete. — A vak az út szélén ült és hallotta, hogy elmegy előtte Jézus. A hit hallásból van: meghalljuk, hogy Isten jár a történelemben, hogy elmegy